

Filosofihistorie versus idéhistorie

//

//]]]]> //]]>

DEBATT: Hva er forskjellene og motsetningene mellom filosofi- og idéhistorie? I denne artikkelen tar idéhistorieprofessor Thomas Krogh opp spørsmålet:

Det er ingen grunn til å gjøre filosofiens skrivning av sitt eget fags historie og faget idéhistorie til to helt ulike virksomheter, å dyrke ulikhetene. Likevel er det klart, ikke minst på grunn av ulik institusjonell forankring, at det har nedfelt seg ulike måter å skrive historie på.

Det synes opplagt at idéhistorie vil favne videre, ta opp et videre spektrum av tekster og forfattere og slik ha et større datatilfang enn filosofihistorien. For eksempel vil all vitenskapshistorie potensielt være idéhistorie. Men i denne sammenhengen skal jeg bare ta opp idéhistorieskriving som grovt sagt overlapper filosofihistorien, der filosofiske tekster spiller en vesentlig rolle.

Forskjellige måter å skille på

Man kan skille mellom filosofihistorie og en idéhistorisk tilnærming til filosofihistorien på ulike måter. Man kan for eksempel skjelve mellom forskjellige genrer og se på noen som typisk idéhistoriske. Dette gjør [Richard Rorty](#), som foreslår å se på studier av kollektiver som skoler, grupper og miljøer

som typisk idéhistoriske. En mer metodologisk vri finner vi hos [Bernard Williams](#), som ser for seg at en filosofihistoriker og en idéhistoriker ville fikserer på ulike aspekter hos én og samme filosof.

Ulik kanon?

I denne sammenheng skal jeg konsentrere meg om en annen mulighet. Vi finner nemlig et fruktbart skille mellom filosofihistorie og idéhistorie ved å spørre om de ikke ville ha ulik *kanon*. (Nå hører vi stadig at moderne idéhistorie ikke lenger har noen kanon, men da mener man som regel at det ikke finnes noe sett med evige spørsmål. I politisk idéhistorie er Machiavelli, Hobbes og Rousseau der som før.)

Jeg har valgt ut fire navn som ikke uten videre ville inngå i en filosofihistorisk kanon, men som ville utvide eller sprengte den, riktignok på ulike vis i hvert enkelt tilfelle. Men alle utvidelsene fortjener å kalles idéhistoriske. (Jeg skal ikke legge skjul på at disse forslagene er sprunget ut av en økende irritasjon over hva som går som filosofihistorie ved examen philosophicum i Norge: en voldsom konsentrasjon om metafysikk, erkjennelsesteori og noe generell etikk, på bekostning av vitenskapshistorie, sosialfilosofi og politisk filosofi.)

Uoriginal, men vesentlig

Det første navnet er Cicero. Ingen, selv ikke hans verste fiender, ville kalle Cicero en original filosof. Likevel har han hatt en vesentlig betydning i to sammenhenger. Den første er oversettelsen av filosofiske termer fra gresk til latin og dermed skapelsen av en filosofisk terminologi, misvisende eller ikke. For det annet ble han gjennom århundrene lest av intellektuelle og politiske eliter, han hører til de viktigste av den type skikkelser som ikke først og fremst preger en epoke, men skapte en (lese)tradisjon som holdt filosofisk tankegods i hvert falt lunkent i det intellektuelle liv. Cicero fortjener en plass i en utvidet filosofihistorie på grunn av det han betydde for hva som skulle bli profesjonell filosofi.

Ockham versus Aquinas

Det andre navnet er William av Ockham, en profesjonell filosof som vi bør gi langt større oppmerksomhet. Det er særlig her min misnøye med filosofihistorien på norsk grunn, supplert med lesning av Hans Blumenberg, slår ut. Middelalderen i norsk filosofihistorie er høyskolastikken, den er Thomas Aquinas, filtrert gjennom Jaques Martain. Vi ville tjene på å flytte interessefeltet til senmiddelalderen, til strømninger som nominalisme og voluntarisme, for bedre å forstå både gjennombruddet for moderne naturvitenskap og de nye konfesjoner innen kristendommen.

Spinoza eller Lipsius?

Beveger vi oss opp til 1600-tallet støter vi på to navn vi kan si markerer to klare alternativer, filosofihistorie eller en bredere intellektuell historie: Spinoza eller Justus Lipsius? Skriver man en

filosofihistorie er valget åpenbart. Men det kan også forsvares å skrive en intellektuell historie som inkluderer Lipsius. Hans form for kristen neo-stoisisme (for å bruke en enkel merkelapp) ble lest, også av de politiske og militære eliter i Vest-Europas nye, sentraliserte stater. Er man interessert i hvordan handling ble påvirket av intellektuelle motiver, eller hvordan disse bidro til dannelsen av ideologier, kommer man ikke utenom slike figurer.

Den guddommelige Jean-Jacques

Endelig vil jeg nevne Rousseau, som kanskje forener trekk fra alle de tre figurer jeg har nevnt. Igjen er temaet tankens som påvirkning til handling på svært ulike plan og sammenhenger, hvem står mer for selve innbegrepet av en figur i en intellektuell historie enn den guddommelige Jean-Jacques?

Av Thomas Krogh

Skrevet for Salongen med utgangspunkt i et foredrag holdt 29.10.09 i anledning at Institutt for filosofi i Bergen nå tilbyr idéhistorie som fag både på bachelor- og masternivå.